

Sørum-Speilet

I dette nummeret:

Knut Sprauten: Sørum bygdebok – et imponerende arbeid

Thor Hexeberg og Helge Aalgaard: Gardshistorie for Ålgård – del 2

Oluf Rygh: Norske Gaardnavne, del 4 : Fra Mjønerud til Størstud

Kristian Lieungh: Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida Del 32: Pudrett og gjødselkjøring

Jubileumsreprise! Gudbrand Rødsrud: I byvegen 2, Rutinene

Bokmelding: Skjermkontakt med lokalhistorien

Margot Fikke: Musikk i Blaker

<http://sorum.historielag.no>

Kjære medlem,

Til tross for at medlemstallet i historielaget er økende, var det fortsatt bare 30 medlemmer som møtte fram til årsmøtet på Meierigaarden kro torsdag 12. februar. Som møteleder gikk jeg gjennom styrets årsberetning, som til tross for at den var omfattende, hadde uteglemt musikkprosjektet i samarbeid med Sørum Kulturskole, som Margot Fikke har arbeidet med.

Helge Njaa og Elisabeth Bonna fra Stiftelsen Valstad Café hadde også endringsforslag til punktene om Valstad og Sørumsand 100 år i årsberetningen, som ble godkjent av årsmøtet. Kasserer Kaare Svarstad kunne stolt presentere et regnskap med over hundre tusen kroner i overskudd. Det er først og fremst historielagets provisjon av bygdeboksalget som gir dette overskuddet, og det grunn til å understreke at dette også for kommunen er en meget rimelig ordning. Time-lønna for de mer enn femti frivillige i salgskorpset ligger godt under dagens minstelønnsatser. Det er ekte dugnadsarbeid.

I diskusjonen om strategiplanen forelå det et forslag fra Fredrik Lindstrøm om et felles kurs i digitalisering av fotosamlinger for historielagene på Romerike, med sikte på å arbeide fram en bildeserie om tusenårsfeiringen. Forslaget ble tatt inn i planen, under forutsetning av at Fredrik kunne påta seg ansvaret for organisering av prosjektet.

Odd Sars-Olsen forsøkte å dra i gang en diskusjon om kirkegårdens dag, om vi skulle fortsette med arrangementet en ny runde, eller om vi eventuelt skulle legge arrangementet til våren. Mange mente historielaget burde ta kontakt med hagelaget i forbindelse med arrangementet, men trodde likevel siste torsdag i august var et godt tidspunkt.

Trygve Sæther fortalte om arbeidet med å etablere en redskapssamling på Vølneberg. Problemet var allerede nå at antall gjenstander var større enn det var plass til i uthuset, og han kastet fram tanken om å etablere en avdeling i kjelleren på "nyskolen" på Vølneberg. De femti tusen kronene som var avsatt i budsjettet for 2004 trodde han også kunne bli i snaueste laget. Det er nemlig prislappen bare på de elektriske installasjonene. Der det er vilje til dugnadsinnsats fra medlemmene, skal vi alltid skaffe de ressursene som behøves.

Styret skal på et utvidet styremøte i mars gå gjennom prosjektene for 2004. Kom gjerne med dine innspill.

Artikler nr. 2 – 2004 – 10. årgang

Sørum bygdebok, bind 1:

Et imponerende stykke arbeid

I 2003 kunne Sørum kommune presentere bind 1 av sin nye bygdebok. Denne boka innleder en serie som er planlagt i fem bind. Etnologen Jan Erik Horgen er ansatt som forfatter av alle bindene sammen med historikeren Fredrik Bjørge, som har et særlig ansvar for middelalderhistorien. Anders Henriksen er bilderedaktør. Etter planen skal det komme ut ett bind annethvert år i perioden 2005-2011.

I innledningen gjøres det greie for bokas omfang og disposisjon, og forfatteren gir en kyndig gjennomgang av kildebruk. Han forklarer godt tankegangen bak normaliseringen av person- og stedsnavn og valg av egen språkform, som ligger tett opp mot romeriksmålet.

Da kommunestyret i 1998 vedtok å bevilge 1,65 millioner til utgivelse av en bosettings- og næringshistorie for Sørum, var man bevisst på at dette ikke skulle bli en tradisjonell gards- og slektshistorie. Dette verket skal omfatte "alle som har virket i Sørum så langt kildene rekker, og det skal også beskrive næringsutviklingen knyttet til handel, kommunikasjoner og industri i kommunen." Ikke uventet har det foreliggende bindet blitt en tungvekt på 704 sider i to spalter, og egner seg derfor ikke som sengelektyre. Men den er lett å finne fram i og til dels lettlest.

Bind 1 handler om den nordøstre delen av Sørum, dvs. Lørenfallet, Vølneberg og Fosserud kretser. Som forfatter har Horgen gruppert matrikkelgardene i bygda innenfor fire grender: Sårkroken, Grenda rundt Falla, Grenda nordøst i Sørum og Fosserud krets. Dagens tettsted, Lørenfallet, der bebyggelsen er vokst fram på grunnen til den gamle matrikkelgarden Løren, er også behandlet som egen bolck, og har fått tildelt 89 sider.

Grendehistorie eller gardshistorie

Ved å gruppere gardene slik han har gjort, kan det virke som Horgen har bestemt seg

for å anvende Svein-Erik Ødegaards bygdebokmodell, den såkalte *grendemodellen* eller *næringsfunnsmodellen* - også kalt "Toten-modellen" av Harald Winge fordi den i praksis ble demonstrert i bygdebøkene for Toten. Mange hevder at man ved å sette søkelyset på grenda eller næringsfunnet, vil få fram en bedre forståelse av historiske prosesser og endringer og få et bedre redskap til å analysere utviklingslinjer, årsaker og virkninger. Om framstillingen derimot blir konsentrert om matrikkelgarden, vil forfatteren lett kunne fortape seg i en skildring av den og folket på garden. Dermed oppstår det fare for at forfatteren mister fokuset på andre personer og andre forhold som har relevans for bygdesamfunnet.

Når en ser i detalj på dette bindet, blir det tydelig at Horgen har valgt å følge "Toten-modellen" bare et stykke på veg. Det blir en blandingssjanger, med hovedvekt på gardshistoria. Den første delen, den generelle presentasjonen av Sårkroken som grend, presenteres for eksempel på 19 sider (11% av samlet sidetall). Deretter følger framstillingen av grendas matrikkelgarder, med sine bruk, husmannsplasser, fraskilte tomter og med deres beboere (153 sider). Til sammenligning kan det nevnes at den første grenda i *Totens bygdebok bind IV* omtales på 72 sider. Av disse sidene utgjør det såkalte slektsregisteret for grenda 26 sider. Resten er en generell framstilling av grendas lokalhistorie (64%). Den stofflige vektleggingen i disse to bygdebokbindene er altså svært ulik.

Denne konstateringen betyr ikke at jeg mener at Horgen skulle ha fulgt "Toten-modellen" fullt ut. Men han kunne ha gått noe lenger, og jeg savner en sterkere vilje til å drøfte grendebegrepet. Hva skal til for å konstituere ei grend som en enhet som skiller seg fra de andre grendene? Er det bare en praktisk organisering av et visst antall matrikkelgarder med så mange likhetspunkter i næringsstruktur og økonomisk utvikling at man kan gi en samlet framstilling av deres historie, eller

må man også finne et eget administrativt, sosialt og kulturelt fellesskap? Har bearlaget og grannelaget, skolekrets og kirkegang betydning for om det er fruktbart å snakke om ei grend?

Horgen innser at grendebegrepet er problematisk i forbindelse med etableringen av *Grenda nordøst i Sørums*. Han påpeker (s. 424) at den ikke har et samlende fellesnavn, og at den ”knappt er blitt oppfattet som ei samlet grend [...] Men den ligger samlet og atskilt fra andre områder i Sørums.” Samtidig nevner han også at det på gardene her ikke er de store åpne jordene som dominerer som ellers i bygda, at det i grenda er få villaer, at det var et bredt spekter av attåtnæringer og at det var færre interne giftermål enn i Såkroken. Dette synes jeg er spennende observasjoner som hadde fortjent en mer inngående drøfting sammen med andre likheter og forskjeller grendene imellom. Det samme gjelder andre temaer som berøres. Hvem investerte i jordegods i bygda på 1600-tallet, hvor og hvorfor? Hvilke grender hadde sterkest utvandring til USA og hvorfor?

Prioritering og pedagogikk

Blant de temaene som har fått liten plass i verket, er den økonomiske krisa i jordbruket på 1920- og 30-tallet og virkningene av 2. verdenskrig. Lars Kiærland har skrevet at krigen ikke etterlot seg gapende sår i Sørums. Det var ingen brann- eller bombeherjede strøk i Sørums, ”men også hos oss krevde frihetskampen sine offer” (*Sørums herred, bind II*, 1961, s. 579). Noen av spørsmålene som melder seg, er: Hvordan slo mangel på kraftfôr og drivstoff til traktorer og andre motordrevne kjøretøyer ut i de ulike grendene? Rammet rasjoneringen likt overalt? Kom Lørenfallet i en særstilling i forhold til nabobygdene i perioden 1940-45?

Når det gjelder den pedagogiske tilretteleggingen av bokas tekst, har jeg noen få kommentarer. Det kan være vanskelig å få tak i detaljene i hvordan de ulike gardene deles opp i bruk, parseller og villatomter. Når antallet bruk ikke er altfor stort, vil det nok være en fordel om oppstykkningen av en

gard blir illustrert skjematisk. Etter mitt skjønn ville det også ha vært mer oversiktlig om opplysningene om foreldrene og deres barn kunne bli satt opp i nummerrekkefølge under den enkelte eiendommen. Det er vanskelig å få raskt tak i slik informasjon når den står i en tettpakket tekst.

Rammetekstene inneholder mye konkret informasjon i form av skifter, kontrakter, testamenter, regnskaper, reguleringsplaner, oversikt over vedlikeholdsplikt for osv. Dette er bra, men kan virke nokså traust dersom det blir for mye av det. Det blir få drivende gode historier her fra levd liv. Kunne ikke minnematerialet og tingbokprotokollene bidra med stoff til et mer personlig møte med bygdefolket, fra den stolte storbonden til den unge tjenestegutten, fra den myndige matmora på storgarden til den gamle legdakjerringa?

Etter mitt syn burde Horgen av hensyn til leserne ha spandert mer plass på kildeoversikten enn den ene sida han har brukt (s. 690). Det er sjelden vist til årbokartikler, bygdebøker og annen litteratur i selve brødteksten, og våkne lesere vil gjerne ha mulighet til å vurdere verkets holdbarhet og kvalitet ved å se hva forfatteren bygger på, og hvilke informanter som står bak de ulike opplysningene. Vel så viktig er det at leserne også kan ønske å finne utdypende lesning på felter der forfatteren har måttet fatte seg i korthet. I denne type bøker burde det også kunne være mulig å bruke fotnoter til å omtale litteratur og kilder som ikke er allment kjent, til forskjell fra folketellinger, kirkebøker osv. I fotnotene kan man også gi opplysninger om hva som er forutsetningen for ulike resonnementer dersom det ellers vil ta for mye plass (jfr. for eksempel s. 24 og andre steder om brutto og netto gardsproduksjon og om hvor mange som kunne ha sitt levebrød av dette).

God korrekturlesning og gode registre

Noe pirk skal nevnes til slutt. Jeg ville ha foretrukket skrivemåten Caspar Herman Hausmann, ikke Huusmann, og innerst (person som bor til leie og har egen

husholdning), ikke inderst. Registret over dem som eide jord i Sørums, mangler noen sidetilvisninger. Mogens Lauritzøn er også nevnt s. 137 og 200 og Mogens Larsen Monsen s. 311. Ellers er registrene gode, og dette arbeidet bør også prioriteres høyt i fortsettelsen. Det er laget et register for etternavn, et register for de områdene av Sørums som ikke dekkes av bind 1, et register for andre bygder på Romerike og dessuten et register for henvisninger til andre bygder, byer og land. Dette bidrar sterkt til å gjøre boka til et nyttig oppslagsverk. (I det siste registret kan man blant annet fange opp de betydelige endringene i giftermålmønster som har foregått de seinere år ved at folk har hentet ektefelle langt borte fra Sørums.)

Hogens bok er et imponerende stykke arbeid som er utført på kort tid. Den virker solid, basert på store kunnskaper og godt skjønn når det gjelder kildebruk. Sjelden ser man så god korrekturlesning som i denne store boka, og Anders Henriksens utsøkte fotos gir bindet en ekstra verdi.

Knut Sprauten

Knut Sprauten er direktør ved Norsk lokalhistorisk institutt (NLI). NLI er en statsinstitusjon under Kultur- og kirkedepartementet opprettet i 1955, og har som oppgave å fremme lokal- og regionalhistorisk virksomhet i Norge. I dette arbeidet har instituttet to hovedmål:

- 1) å stimulere til et høyt faglig og pedagogisk nivå innen norsk lokalhistorisk forskning generelt, og særlig for by- og bygdebøker og regionhistorie.*
- 2) Å sørge for faglig og pedagogisk formidling av informasjon til og mellom lokalhistorisk relaterte miljøer på alle nivåer.*

Tilhører du dem som ennå ikke har skaffet deg bind 1 av Sørums bygdebok? Du kan bestille den og samtidig abonnere på de øvrige hos Kaare Svarstad, tlf. 63 82 42 42.

Red.

Bli med til Sjøfartsmuséet!

Torsdag 1. april inviterer vi alle medlemmer av Blaker og Sørums historielag og andre interesserte til å bli med på tur til Norsk Sjøfartsmuseum på Bygdøy i Oslo for å se den nye stokkebåten de har laget som kopi av Sørumbåten, og for å høre mer om konserveringen og planene for originalen.

Påmelding skjer til Ellen Margrete Graarud på telefon 63 82 54 29 (hjemme) eller 63 82 04 49 (jobb) **innen mandag 29. mars klokka 15.00**. Dersom det blir tilstrekkelig mange interesserte, tar vi buss fra Biblioteket på Sørumsand klokka 16.45 torsdag 1. april. Bussen kan stoppe på Lørenfallet klokka 16.55 og Melvold (siste holdeplass før motorvegen) klokka 17.00. Bussturen tur/retur koster kr. 200,-. Og da er inngangspenger på Sjøfartsmuséet inkludert.

Siden 15. januar i år har Sjøfartsmuséet hatt en utstilling, "Stokk konservativ", der det er blitt laget en kopi av Sørumbåten med datidens (ca. 100 år f.Kr.) redskaper. 1. april skal kopien være ferdig, og vi kan ta den i øyesyn.

Emnet til den nye stokkebåten har Sjøfartsmuséet hentet på garden Skiftenes ved Grimstad, ca. ei mil inn i landet fra kysten. Der stod det ei eik som var 32 meter høy og hadde en omkrets på 3,34 meter i brysthøyde. Eika ble felt 28. mars 2003, og den delen av treet som danner emnet for stokkebåten var 12 meter lang og veide 8 tonn. Den ble i desember fraktet med spesialtransport til Sjøfartsmuséet på Bygdøy. (Se også Skytilen nr.1/2004.)

Det er denne kopien Sjøfartsmuséet har tilbudt Sørums kommune å få stille ut lokalt, mens vi foretrekker originalen. Nå kan vi imidlertid ta kopien i øyesyn og vurdere om det er en tilstrekkelig god erstatning.

På sjøfartsmuséet vil vi få foredrag om konservering av Sørumbåten, i tillegg til å beundre kopien og få høre om alle problemer knyttet til å hule den ut.

Dersom det ikke blir tilstrekkelig mange interesserte til å leie buss, kommer vi tilbake med ny informasjon til den enkelte påmeldte.

Svein Sandnes

Gardshistorie for Ålgård

Thor Hexeberg og Helge Aalgaard sendte i 1995 ut gardshistorien for Ålgård. Det er et samarbeidsprosjekt hvor Helge har stått for mesteparten av slektshistorien, mens Thor har tatt seg av selve gardshistorien. Med de to forfatterens tillatelse bringer vi her resultatet videre til samtlige medlemmer av historielaget. Første del av artikkelen stod i forrige nummer av Sørumspeilet.

Leilendingsbrukere på Ålgård

Det er ikke mye vi vet om brukerne på Ålgård før midten av 1600-tallet. Men vinteren 1596/97 foretok Oslo-bispen Jens Nilsson en av sine mange visitasreiser til Romeriksbygdene. Jan dro alltid om vinteren, for da var det lettest å komme fram. Og han noterte omhyggelig de gardene han dro forbi. Biskopen hadde vært på Sørums prestegard noen dager i januar 1597 og forteller at da han dro videre mot vest-nordvest, hadde han Ålgård på venstre hånd, 1 pilskudd unna.

Veien må ha gått omtrent der hvor den nå går, men husene på Ålgård lå den gangen litt lenger nord. På Ålgård, forteller biskopen, bodde lensmannen Iver Ålgård. Dette er den første bonden på Ålgård vi kjenner navnet på. Biskopen forteller videre om Iver at han «Haffuer her® Andersis Værmoder». Herr Anders Bjaberg (Bladberg) var prest i Sørums og døde i 1601. Bygdeboka for Sørums forteller at herr Anders' hustru het Dorte og at hun var stedatter av lensmann Iver Ålgård. Biskopen forteller videre at han dro mot nordvest, og 3 pilskudd fra Ålgård lå to gardar som het Løren. Videre dro han forbi Nordli og Hønsi til Frogner.

Den neste bonden på Ålgård vi kjenner navnet på het Mads. Han er nevnt i 1647, men ikke i 1664. Han er trolig død da. Av barna vet vi om Lars (Lauritz), som ble neste bruker; Pål, som giftet seg med enka Mali Brynildsdatter Huseby i Blaker (hun var fra Lystad); Hans, som sannsynligvis kom til Mork i Blaker; Kristoffer, som kom til Bingen og Birgitte, som ble gift med Kristoffer Olsen Sørums.

Den neste brukeren på Ålgård ble Mads' sønn Lars Madsen. Han var født ca. 1637 og døde i 1697. Han var gift to ganger, og hans første kone het Anniken Olsdatter. Med henne hadde han to barn. Den eldste het Mads, død 1717, gift 1. gang med enka Kari Eriksdatter Toverud og 2. gang med Marte Gunderdatter Åmot. Han kom til Toverud i Aurskog. Den neste sønnen i dette ekteskapet het Kristian, og han kom til Løren.

Lars' 2. kone het Gunhild Olsdatter. Hun døde i 1719. Vi vet ikke hvor hun kom fra. Lars og Gunhild hadde disse barna: Kristoffer, f. 1686, kom til Melvoll; Åsle, f. 1688, gift med Nils Embretsen Lystad, som senere kjøpte Ålgård; Arne, f. 1681, i 1721 kalt soldat; Berte, f. 1694, gift med Kristian Torersen el. Torstensen Hauger i Lørenskog; Mari, f. 1696, gift med Alf Knutsen.

Den såkalte Landkommisjonen av 1661 oppgir at Lars kunne så 10 tønner havre og 2 tønner bladmørn (havre og bygg). Tienden var 6 tn. havre og 1,5 tn. bladmørn. Hvis vi multipliserer dette med ti, skulle vi få avlingen, som da var 60 tn. havre og 15 tn. bladmørn. En tønne den gangen var på ca. 185 liter (senere 160). Videre står det at garden fødte 3 hester, 8 kuer, 4 ungfø og 7 sauer. Det var skog bare til «gjerdefang og ildebrand» (brensel). Matrikkelen fra 1665 har omtrent de samme opplysningene, men nå hadde garden 12 kuer, 6 ungfø og 8 sauer, dessuten 3 hester.

Det ble holdt skifte etter Lars i 1697, og i boet finner vi blant annet en kiste med lås, et framskap i «dagligstua», et skap med to rom og lås, et skap mellom sengene, to senger i «stuekoven» og en gammel kistebenk. Av dyr er nevnt 4 hester, 16 kuer, 2 kviger og en stut. Dessuten er det en del klær i boet, blant annet en flasketrøye som er nevnt i bygde-boka. I dag finnes en flasketrøye fra Funni på Gamle Hvam. Den er sikkert maken til trøya på Ålgård. Nettoformuen i boet var på 150 riksdaler, en pen sum.

Lars Ålgård var lagrettemann (dvs. en av de seks som dømte sammen med sorenskriveren) i over 15 år. Det må bety at

han hadde en solid posisjon i bygda. Men i 1685 ble han stevnet for gjeld som han nektet å betale, for som han sa, han eide ingenting. Det stemmer dårlig med det som kom fram i bo-oppgjøret.

Anders Håkensen og slekten etter ham

Lars Madsen Ålgårds enke, Gunhild Olsdatter, giftet seg igjen ganske fort med Anders Håkensen. Vi har ingen opplysninger om hvor Anders var fra, men i 1701 får vi vite at han var sersjant ved det akershusiske regiment. Anders og Gunhild fikk en sønn som het Lars, f. 1699, som ble neste bruker av garden.

Anders Håkensen ble den første selveieren på Ålgård i nyere tid. Som nevnt under eierhistorien, solgte presten Colbjørn Tostensen i 1698 sin part i Ålgård på 16 lispund til Anders Håkensen og hans «ærlige og gudfryktige quinde» Gunhild Olsdatter for 99 riksdaler. Penger til kjøpet fikk Anders ved å låne 90 riksdaler til 5% rente av «Oven» Antonisen på Val. Anders må ha greid å skaffe seg skjøte også på den delen som assessor Anders Simensen kjøpte i 1695, for da Anders var død, eide han hele Ålgård på 2 skp. tunge.

I 1715 ble det holdt skifte på Ålgård etter Anders Håkensen. Av dyr er registrert 4 hester, 16 kuer, 10 kviger og noen sauer og griser. Vi legger også merke til at boet eide ett par pistoler og en messingkorde. Det henger vel sammen med at Anders var sersjant. Videre er det nevnt at boet eide hele Ålgård, 2 skp. tunge. I 1719 og 1720 ble det så holdt skifte etter Gunhild. Da hadde garden 4 hester, 22 kuer som alle er nevnt ved navn. Av hus er nevnt nattstue, dagligstue og kjøkken, sannsynligvis i hvert sitt hus.

Anders Håkensens sønn Lars Andersen fikk i 1723 skjøte fra medarvingene på deres arveparter i garden, og med det han arvet selv, ble han eier av hele Ålgård. Matrikkelforarbeidene fra 1723 gir noen opplysninger om garden. Det står at det er skog til brenneved og gjerdefang. (Alle gjerder var jo av tre, og det gikk med mye skog til et gjerde.) Garden har «måtelig»

jord, utsæden er 4 tønner bladmørn (havre og bygg) og 18 tønner havre. Det ble høstet 48 lass høy (disse lassene var små), og garden fødte 4 hester, 24 «creature» og 16 sauer.

Lars Andersen ble ikke boende på Ålgård. I 1724 er han kalt borger og innvåner av Christiania, og samme året selger han garden til sin svoger Nils Embretsen Lystad for 1.200 riksdaler. Han var gift med Åsle Larsdatter Ålgård. Vi vet ikke mye om familien, men de hadde iallefall en søn som het Anders, som ble neste bruker, og to døtre, Gunhild, kalt Gunhild Nildatter Ålgård, og Maria. Det ser ikke ut til at Nils flyttet til Ålgård, for han er fremdeles kalt Nils Embretsen Lystad da han i 1738 solgte gården til sin sønn Anders Nilsen.

Av hans barn kjenner vi bare Iver, som senere solgte odelsretten til garden. Det ser ut som om Anders fikk noen økonomiske vanskeligheter. I 1755 lånte han 295 riksdaler av Kristen Valstad i Nes, og i 1757 lånte han 200 riksdaler av oberstløytnant Michelet, og med dette var hele garden pantsatt. I 1758 forteller panteboka at Anders Nilsen var «boende under Blaker festning» og at han selger Ålgård til Karen Aalborg, som er prost Abelsteds «etterleverske». Hun var enke etter presten i Sørums, Peter Hansen Abelsted, død 1757, og betalte 2.000 riksdaler for garden.

Men Anders' sønn Iver hadde odelsretten til Ålgård. Hans far hadde solgt mens Iver var umyndig, og i 1768 reiser Iver odelskrav på Ålgård. Det kommer til forlik mellom Karen Aalborg og Iver på den måten at hun tilbyr Iver 500 riksdaler for å unngå prosess, og for å få «være i fred». Dermed faller odelsretten bort.

Prostinnen på Ålgård

Det var besiktigelse av husene på Ålgård da prostinnen kjøpte garden i 1758. Hilmar Stigum har i bind II av bygdeboka for Sørums en ganske nøyaktig beskrivelse av husene. Han skriver at det var elleve hus på garden, og hovedbygningen beskrives som «en stue med avpanelt kammer, et lite kjøkken og et derværende kammer». Muren

bestod av to skorsteiner som gikk opp i samme pipe. Dette huset har antakelig bestått av en firkantet bygning som var delt i to av en tømmervegg. Disse to rommene har så igjen vært delt i to ved en lettvegg. De to fremste rommene er brukt som henholdsvis stue og kjøkken, og bak dem var det to mindre kammer. Både stue og kjøkken har hatt peis som er plassert slik at de kunne forenes i samme pipe.

Foruten dette huset var det et hus som også ble kalt stuebygning. Det bestod av stue og størhus «struss» og to uferdige rom i annen etasje. Foran huset var det en sval med trapp. Stallen var ganske stor. Den inneholdt stall-låve med «under-værende stall», to treskelåver og fire gulv. Det blir en ti-vegget tømmerbygning (åtte tverrvegger) med tre låver og sikkert tre kjørebuer. Hestene var sannsynligvis plassert i den ene underlåven.

Det er ikke nevnt noe annet hus for avlingen. Men det er naturligvis fjøs på alle garder, noen steder to fjøs, desuten var det saue- og svinehus. Videre var det smie, badstue og kjone (korntørke) på hver gard, selv om det ikke er nevnt i denne besiktigelsen. Til gjengjeld vet vi at det på Ålgård var stolpebu (stabbur) med to buer i underste etasje og loft over. Så langt Hilmar Stigum om husene på Ålgård i 1758.

Sannsynligvis i 1774 selger Karen Aalborg garden Jens Ruus, som var kaptein ved dragonene. Men hun fortsatte å bo på garden. Allerede seks år senere, i 1780, selger kaptein Ruus garden Iver Jakobsen for 2.500 riksdaler. I tillegg måtte Jakobsen innfri en pantobligasjon på 800 riksdaler. I skjøtet er det føyd til at prostinnen Abelsted skal beholde den gamle stuebygningen med kakkelovn så lenge hun lever. Men hvis hun skulle flytte eller når hun dør, tilfaller også dette huset kjøperen.

Iver Jakobsen og hans slekt

I skjøtet er Iver kalt Iver Jakobsen Seter, men han var fra Skjea. Han var født i 1724 og døde på Ålgård i 1798. Hans kone var Anne Tallaksdatter fra Svinndal i Fet, f. 1735. De hadde følgende barn: Jakob, 1755-

1841, som ble neste bruker av garden; Kari 1760-1768; Jon 1763-1768, Kari og Jon omkom begge i det store leirraset på Skjea; Peder 1765-1766; Anne f. 1769, gift med Anders Bøler; Tallak f. 1773, gift første gang med Berte Nilsdatter Asak, gift annen gang med Kari Larsdatter Bingen, kom til Skjea; Kari f. 1775 og Hans f. 1778. Det må ha vært et barn til som døde i Skjea-fallet. Det opplyser Anne Tallaksdatter i et dokument fra 1810.

Med Iver og Anne kom den nåværende slekta på Ålgård til garden. De bodde altså på Skjea da raset der gikk i 1768. Men Anne opplevde enda et jordras. Det var Lørenfallet som gikk i 1794, og som også rammet en del av Ålgård. Raskanten mot Ålgårdeiendommen kan en i dag tydelig se i Fallbrauta. Raset tok en rug- og byggåker fra Ålgård, og enka Anne Tallaksdatter ble nødt til å flytte husene vekk fra raskanten.

Iver eide både Ålgård og Skjea, og i 1796 selger Anne Tallaksdatter Ålgård til sin sønn Jakob, og flytter tilbake til Skjea. Hun er iallfall oppført der i folketellingen av 1801.

Jakob Iversen, som overtok Ålgård i 1796 var født på Skjea i 1755 og døde på Ålgård i 1841. Jakobs kone het Kari Larsdatter Leikvoll eller Løren, f. 1772. De fikk mange barn: Iver 1797-1835, som overtok størsteparten av garden; Tallak 1798-1820; kari f. 1880, gift med Iver Olsen Norum; Anne 1803-1808; Hans f. 1804, overtok en mindre del av garden; Peder Bue 1806-1866, overtok også en mindre del av garden; Gulbrand 1808-1861, gift 1. gang med Kari Nilsdatter Hønsen, gift 2. gang med Johanne Halvorsdatter Løren, (deres sønn Hans Jakob overtok senere Ålgård); Sven f. 1811, gift med Marte Olsdatter Asak; Anne Margrete 1813-14 og Lars 1816-19.

Jakob Iversen bodde på Skjea da raset der gikk i april 1768. Han fulgte med raset nedover Holsbekken og ut i Rømua. Så ble han skjøvet oppover Rømua til Asakbekken, hvor han ble reddet. Jakob bodde hos sin onkel Tallak Tallaksen på Nordre Asak i

Skedsmo til han var 14 år, og han ble innsatt som sin onkels universalarving.

Vi har noen opplysninger fra jordavgiften for 1801. Der står det at garden ikke hadde skog og lite havn. Dessuten står det Ålgård hadde lidd stor skade ved et jordskred i 1794. Det er det kjente Lørenfallet det er snakk om her.

Thor Hexeberg og Helge Aalgaard

Turprogrammet i 2004

Også i 2004 vil vi invitere historielagets medlemmer og bygdas befolkning og andre interesserte for øvrig til noen rusleturer til kulturminner i bygda. For den som legger planer i god tid, gir vi allerede nå en oversikt.

Vi starter torsdag 13. mai, og samles da klokka 18.30 ved smia på Borgen (følg riksvei 173 fra Valskryset mot Rånåsfoss). Vi rusler opp i Smieåsen og ser på de flotte gravhaugene som ligger her. Vi rusler videre til den tidligere husmannsplassen på Moen, hvor Håkon Skullerud vil orientere. På vei tilbake langs riksvegen stopper vi ved funnstedet for det store stolpehuset fra jernalderen som ble oppdaget ved legging av vannledningen for Nedre Romerike Vannverk mot Nes.

Torsdag 17. juni skulle det være varmt og godt i været, og da møtes vi klokka 18.30 ved Sørumsand skole (Østbyskolen) og rusler den gamle ferdselsvegen fra Sørumsand til Lystadmoen for å besøke klebersteinsgruvene i Brennepåsen og Piggåsen (i Fet).

Torsdag 19. august går rusleturen gjennom Lørenfallet. Vi møtes ved rutebilstasjonen klokka 18.30 og går forbi Sørum meieri, den gamle mølla, Nordhaug med det gamle posthuset, Egnersmia og til Huseby. Tilbake rusler vi gjennom Ålgårdshagan.

Det blir også tradisjonell "Kjenn-din-bygd" busstur lørdag 11. september. Avreise fra biblioteket på Sørumsand klokka 11.00.

Rusleturene er gratis, mens bussturen tar fem timer og koster 100 kroner. Ta gjerne med litt kaffe og noe å bite ti på rusleturene.

Leif Mathisen

Norske Gaardnavne, del 4 : Fra Mjønerud til Størsrud

I denne fjerde artikkelen med presentasjon av Oluf Ryghs Norske Gaardnavne beveger vi oss vestover i Skaun og mot Frogner. Vi minner om at medlemmer som besøker nettutgaven til Sørum-Speilet ved å klikke på de understrekte henvisningene kommer direkte til det dokumentet det er vist til på internett.

54. Mjønerud. Udt. mjø:2nerú. -- Mienerud 1617. Miønnerud1666. Miønerud 1723. *Mjulguruð, af mjulna (mylna) f., Mølle, se Indl. S. 68.

55. 56. Asak søndre og nordre. Udt. a:2sakk. -- i Paals-Asakum RB. 444. i Asakom [DN. II 569, 1444](#) Der stod i den katholske Tid en Sognekirke paa Gaarden; Asaka kirkja eller sokn nævnes RB. 442. [DN. IV 514, 1399 VI 356, 1383](#) (Asoka s. ">RB.305); undertiden kaldtes den Ingiridar-Asaka k., til Adskillelse fra Gudleifs-Asaka k. i Skedsmo (RB. 260. 560); disse Benævnelser maa skrive sig fra de Personer, som have stiftet Kirkerne, eller ogsaa fra Personer, som eiede de Gaarde, hvorpaa Kirkerne stod, og efter hvem Gaardene en Tid kaldtes. Aasacker 1520. Aasack 1578. Aßack 1594.1/1, 1/1. Asagk 1617. Asach (2 Gaarde) 1666. Ásakar, tidligere Ásakarar, Aasagrene. Navnet findes desuden i Skedsmo og i Berg Sml.; paa sidste Sted er den oprindelige Udtale med å i 1ste Stavelse bevaret.

57. Præsterud. Udt. præ2sstrú. -- Prestrudh RB. 442. Pre-sterrudt St. 105. Presterud 1594.1/4. 1617. 1666. Præsterud 1723. Prestruð, Præstrydningen. Dette Navn lige i Nærheden af den gamle Asak Kirke, i Forening med den Plads, hvorpaa Gaarden anføres i RB. i Listen over denne Kirkes Gods, vækker Formodning om, at denne Kirke engang i Tiden har havt sin egen Præst, som har boet paa denne Gaard.

58. Tangerud. Udt. ta2ngerú. -- Tangerud, nævnt som Underbrug til Refsum 1666.

*Tangaruð, af tangi m., Tange, efter Beliggenheden mellem Rømua og en i denne løbende Bæk.

59. Sagen. Udt. sa1gen (!). -- Saugen, nævnt som Underbrug til Refsum 1666. Af Sag (Sagbrug), altsaa ikke noget meget gammelt Navn. Ligger ved Hynna, der falder ud i Rømua.

60. Haskoldrud. Udt. ha2sskallrú. -- Hoðkulrudt 1578. Hof-schullerudt 1617. Haffschiolrud 1666. Hafschioldrud 1723. *H&bmaapeno;skuldarruð, af Mandsnavnet Hoskuld (H&bmaapeno;skuldr), jfr. Frogn GN.

61. Refsum. Udt. ræ2ffsómm. -- a Rifsæimi [DN. V 99](#) 1335-36. af Rifseimi RB. 221. a Rifseimi RB. 440. 442. Den paa Gaarden i MA. staaende Rifseims kirkja nævnes RB. 442. 560. -- Ruffzem 1520. Reffsenn 1578. 1617. Reffßen med Saugen og Tangerud 1666. Refsum 1723. Rifseimr, sms. med heimr. Jeg har ikke fundet noget andet Navn, som med nogen Rimelighed kunde sammenstilles med dette, og ingen Ordstamme, hvoraf 1ste Led med nogen Rimelighed kunde tænkes forklaret.

62. Sulerud. Udt. sú:2£rú. -- Sullarudh RB. 442. SullerrudtSt. 105. Sulrudt 1578. Sollerudt 1594.1/2. Sullerud 1617. 1666.1723. Se Enebak GN. 82. Ogsaa her kunde tænkes paa Elvenavn; men Forklaringen bliver ganske uvis.

63. Arteid. Udt. a2£ttí. -- Arthæidh [DN. VI 356, 1383](#) Art-eid RB. 265. i Arteidh RB. 305. a Arteighi RB. 440. Arteid ">Reg.164, 1404-05. Arteyg 1520. Erthe 1578. Erter 1594.1/1. Arthei OC. 5. Ertte 1617. Artej 1666. Arteig 1723. Af de anførte Former bliver det klart, at -teig, som findes paa et enkelt Sted i RB. og i den sidste Tid har været alm. skrevet, er urigtigt (vel opkommet ved en uheldig Forklaring, af teigr), og -eid det rette. Sidste Led kunde derefter være eið n. (Incl. S. 48), men der skjønnes ikke i Situationen her at være nogen Grund

til at tale om eið i nogen af de Betydninger, hvori det findes brugt i Stedsnavne. Mulig er sidste Led heiðr f., Hei (Incl. S. 53); det kunde vel tænkes, at man i 14de Aarh. desuagtet havde ladet Navnet i Akk. og Dat. ende paa -eið istedetfor -eiði, som det efter denne Oprindelse skulde lyde. Hvad man skal søge i 1ste Led, er ganske uvist; der gives neppe heller noget andet Navn, hvori det med nogen Sikkerhed kan gjenfindes. Man kan neppe tænke paa det i Snorra-Edda forekommende Fuglenavn arta, der antages at være det svenske ärtä, hvormed en Andeart (anasquerquedula) betegnes; denne Fugl, der overhovedet forekommer sparsomt i Norge, findes ikke paa Østlandet, og som Tilholdssted for Ænder synes Gaardens Omgivelser lidet skikkede.

64. 65. Vilberg øvre og nedre. Udt. villbær. – Viliabærgh (søndre søndre) [DN. IV 493, 1396](#) 498, 1397. Viliaberg RB. 218. Viliabergh (søndre, nordre) RB. 442. (søndre søndre) 445. Ville-bergh 1520. Vilberrig St. 105. Vilbergh 1578. Wildberig 1594.1/1, 1/1. Vilbergh 1617. Vilberg, Wildberg (2 Gaarde) 1666. Wil-berg 1723. Viljaberg, se Fet GN. 20. Ifølge Kraft II 396 er der fra en Høide i Nærheden vidstrakt Udsigt over Bygden og Nabobygder.

64,2. Ulverud. Udt. u2£verú. Er sandsynlig gammel Gaard. Kan være Ulfaruð, med Gen. Flt. afulfr, Ulv, til 1ste Led. Der er dog adskillig Grund til at formode, at en del af de Gaardnavne, som nu begynde med Ulve-, have et Personnavn til 1ste Led; Gaarden kunde da nok være det i RB. 443 under Imshaug K. og 444 under Sørum K. anførte Olofuorud.

64,6. Holtet. Udt. hållte eller høllte.

65,4. Stensrud. Udt. stælnnsrú. Af Mandsnavnet Stein (Steinn), eller af et af de med steinn sms. Navne (Steinarr, Steinr&bmaapeno;ðr, Steinulfr).

66. Hønsi. Udt. hø2nnsi. -- a Hensini [DN. IV 498, 1397](#) i Henssene [DN. IV 514, 1399](#) i Henszini RB. 427. a Hinsene, Henszini RB. 446. a Hænsena, i Hænsenæ [DN. II 569](#) f.,

1444. Hønnbe 1520. Hønsenn 1578. Hønßen 1594.1/1. Hønnsen 1617. Hønßen 1666. Vi have vistnok det samme Navn i Hønsi, GN. 39 i Gjerdrum (skr. I Hæinsini RB. 418) og i Vik i Sogn (skr. i Høynsni BK. 50 a, utvivlsomt feilskrevet eller feillæst for Høynsin). Hermed tør ogsaa mulig sammenstilles Hønse (Tostavelsestone), endnu bevaret Navn paa en Elv i Seljord, nedenfor Seljordsvandet (jfr. GN. 61 i Nes Rom.). Navnene ere sikkert meget gamle (opr. Stamme maaske Heins-); om Betydningen kan jeg intet oplyse.

67. Lunder. Udt. lu2nner. -- i Lundum [DN. III 127, 1322](#) i Lundom [DN. I 357, 1384](#) Lunder 1578. 1594.1/2. 1617. 1666. Lundar, Lundene, Flt. af lundr m. (Incl. S. 66).

68. Størsrud. Udt. stø1rrsrú. -- Styrslrud RB. 221. 444. Størsrudtt 1557. Strørsrudt (!) St. 105 b. Størrerudt 1578. Størdtz-rudt 1594.1/4. Størbrudt 1617. Størsrud 1666. 1723. Styrslrud, af det gamle Mandsnavn Styrr, se ovfr. S. 122.

Oluf Rygh

Kvinnene "Det usynlige folket"

Samtidig med at dette nummeret av Sørumspeilet distribueres, starter også kurset om kvinnekultur i lokalhistorien, som Blaker og Sørums historielag står som teknisk arrangør for i samarbeid med Romerike historielag og Gamle Hvam Museum.

Kurset er åpent for medlemmer av alle historielag på Romerike, og holdes i auditoriet på Sørumsand videregående skole. Forelesere er Tom Halvorsen, Jan Erik Horgen, Mari Marstein, Lene Skovholt og Kari Westby.

Kursdagene er mandager og torsdager 15., 18., 22., 25. og 29. mars, og kurset varer fra klokka 18.00 til 21.00. Det blir krevet en kursavgift per deltaker på 300 kroner for hele kurset. Betaling ved frammøte.

Litt avhengige av hvor raske lokal-kontaktene er med utdeling av Sørumspeilet får du bare henge deg på en kurskveld.

Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida

Del 32: Pudrett og gjødselkjøring

Før i tida var det mange utedoer i Oslo, og de måtte renholdsverkets folk tømme regelmessig. Selv om dette antallet minnet raskt i 1930-åra, var det likevel fortsatt behov for manuell tømning. Bygjødsla, eller "pudretten" som den ble kalt, måtte helst ut av byen så fort som mulig.

Jernbanen tok seg av denne transporten, og hadde spesielle vogner for dette. Vognene var formet som små hus med mønetak, og på hver side var "taket" delt opp i luker som kunne åpnes og lukkes for på- og avlesing. Lukene var naturligvis lukket under transport for at lukten av innholdet ikke skulle "parfymere" hele strekningen langs jernbanelinjen mer enn nødvendig.

Når det var samlet noen vogner som var fullastet, ble de kjørt i et ekstra togsett til Lillestrøm om natta. Et stykke bortenfor "Lundsovergangen" på Fetveien gikk det et sidespor bort til et område mellom Vigernes og Sørums gård., omtrent der hvor Skedsmohallen ligger i dag. Fra Lillestrøm og dit måtte det brukes damplokomotiv, for der var det ikke lagt opp kjøreledning. Sidesporet endte ved en diger støpt sementkum, som Oslo kommune eide. Gulvet i kummen lå en del under bakknivået omkring, og den øverste delen bestod av stokker som stod på ende tett i tett. Gjødsla ble lesset for hånd fra jernbanevognene og opp i den store kummen, og det måtte være et ufyselig arbeid, særlig i sommervarmen.

Ut på vinteren ble det avertert i lokalavisene at fra en oppgitt dato kunne det hentes gjødsla fra renholdsverket på Lillestrøm for alle som måtte ønske det, og det lot til å være mange. Det var jo fint for de som virkelig trengte det.

Vinteren 1934 var broren min og jeg alene om alt gårdsarbeidet hjemme. Sist sommer hadde jeg avsluttet middelskolen på Jessheim. Far hadde også sett avertissementet i avisen, og det ble bestemt at det skulle hentes gjødsla hjem til oss, og

første dagen var en mandag. Det var siste gang den kjøringen ble foretatt hjemme, og jeg er takknemlig for jeg aldri får oppleve den turen om igjen. Det ble i grunnen en uforglemmelig dag.

Til Lillestrøm etter pudrett

Det var en iskald mandag morgen broren min og jeg kjørte hjemmefra med hver vår hest og slede for å hente ”bygdødsel”. Det var i februar, og som ofte var det sterk sno.

Etter først å ha spist frokost, fikk vi med oss hver vår matpakke. Vi stappet også i en stor høysekk til hver vår hest og tok med dekken til hestene. Så var det å sette seg i sledene på ei fjel som vi la over karmen i gjødseldoningene og kjørte av sted. Det var i sannhet en stusslig mandag morgen.

Oppover bakkene fra Frogner gikk vi med sledene for å holde varmen. Da vi kom så langt som til Skedsmokorset, så vi flere kjørere som var ute i samme ærend som oss, og det ble stadig større trafikk av hestekjørere med sleder med gjødselkammer.

Omsider kom vi så langt som til ”Måsasvingen” og et stykke forbi den, men da var det stopp. Derfra stod hester og sleder i veien bortover i kø så langt vi så. Da var det jo bare å stille seg i køen og vente, og venting ble det lenge. Litt etter litt seg køen sakte videre i små røkk. Timene gikk og vi frøs. Utpå formiddagen tok vi fram nistematen vår og tørrspiste den der vi stod ved siden av sledene.

Omsider kom vi så langt at vi fikk plassere planovergangen på Fetveien over jernbanen, og videre bortover mot gjødselkummen. I mellomtida hadde det gått en strøm av kjørere med lass i møte med oss. Til slutt var vi endelig kommet så langt at det var vår tur til å lesse. Da var det godt å få røre litt på seg og få noe varme i kroppen.

Bestyreren på ”pudretten” het Kleven og var fra Østfold. Han satt i et lite hus ved utkjøringen fra kummen og så alle lassene som ble kjørt ut derfra. Så vidt jeg husker vurderte han også størrelsen på hvert lass, for de kunne variere mye, og betalingen var

pr. hektoliter. Han kunne ikke makte å ta betaling etter hvert av alle som kjørte, men måtte ha navn og adresse til alle. Så fikk samtlige regning i posten siden. Hvor stor prisen var pr. hektoliter, vet jeg ikke, men det var sikkert ikke mye.

Hjem til Melvold igjen

Da vi endelig var ferdige til å begynne hjemturen med lassene, var det alt begynt å bli ganske skumt. Det var ikke særlig mye snø den vinteren, men det var godt sledeføre og mye trafikk med hest og slede langs veien. Det var svært liten biltrafikk og ingen hadde hørt om noe slikt som salting av veier den gang. Var det blåholke, måtte det det gruses, men på snødekt vei måtte det aldri komme ett gruskorn. Alle som kjørte grus med hest og slede måtte sørge for å ha tette sledekasser.

All lasskjøringen med hest og slede resulterte i at sledene stadig gled ut til siden av veien, og etter hvert ble en ganske skakk og hellet utover mot den vesle snøplogbratuta som var. For noen ble det litt for skakt, lasset gled for langt ut på veikanten og veltet i vireinna. Det er neppe mulig for den som ikke har sett det å forestille seg hvilket plunder de stakkarene hadde som opplevde å velte med lasset sitt. Først måtte de sørge for å få sleden på veien igjen, og deretter prøve å få det meste av det illeluktende innholdet oppi sleden igjen. Der det var mest skakt, passet vi derfor på å holde sleden godt inne på veien, og vi var heldige og klarte oss uten uhell av noe slag.

Da vi endelig kom hjem og hadde lassene på jordet på nordsiden av alléen, var det blitt nesten helt mørkt. Da stoppet jeg opp et øyeblikk og så på de to små gjødselklattene som lå der. Da kunne jeg ikke annet enn tenke med vemod og harme på den sløsing av tid som lå i dem. Vi kunne mye heller vært hjemme og gjort noe nyttig, for vi hadde mer enn nok å gjøre der. Vi hadde jo mye over tusen lass gjødsel selv, så vi hadde absolutt ikke behov for disse to forholdsvis små lassene med ”bygdødsel”. Det var vel nærmest en fiks idé som far

hadde fra gammelt av, at det var så gromt med den gjødsla.

Det gikk jo an å drive så bakvendt den gang, og bruke arbeidskraft på en så ufornuftig måte, for det kostet jo praktisk talt ikke noe. Jeg hadde 30 øre dagen for det jeg gjorde, og hver dag var lang og det var mye som ble gjort. Broreren min, som var noen år eldre, hadde visst litt mer betalt. Jeg var jo tross alt bare 17 år. Far var nøye med at vi skulle benytte tiden godt og arbeide jevnt og trutt, men jeg blir både harm og lei meg når jeg tenker tilbake på hvordan akkurat den dagen ble brukt, for ikke å si misbrukt.

Sommeren etter hadde vi kålrot på det jordet. Der ble det bare klumprot og svært dårlig avling, så vår tur til renholds-verket på Lillestrøm var i grunnen helt bortkastet.

Til Lillestrøm etter flis

Det var også annen kjøring som foregikk fra Lillestrøm, og det var henting av tørr sagflis fra Skedsmo-bruket. Det var jo mye mer renslig og behagelig enn å kjøre ”pudret”. Sagflisa ble brukt til strø i båsene til kuene.

Den kjøringen foregikk for det meste om sommeren. Det høres kanskje rart ut, men til den kjøringen brukte vi høyvogn. Den gang kom salpeteren i hundre kilos sekker, og de sekkene var svært solide. Når vi sprettet dem opp, fikk vi en liten ”presenning” på ca. 1 x 1 meter. Når det skulle hentes sagflis, måtte vi ta med oss noen av dem. Før lasset ble lesset ble de utbredte sekkene plassert tett opp til hekkene rundt i hele høyvogna, og et par ble lagt i bunnen av vogna. Da ble det ei tett fliskasse som ikke gav søl av sagflis langs veien.

Jeg har av og til tenkt meg tilbake i tiden og sett meg selv kjøre gjennom gatene i Lillestrøm med hest og høyvogn med sagflislass. Det ville jeg nødig gjort i dag, for det ville sett veldig rart ut og vakt stor oppsikt. Det er bra at mange gamle driftsmåter etter hvert har forsvunnet.

Utkjøring av egen husdyrgjødsel

I februar begynte vi med gjødselkjøringen, og det var et langvarig arbeid. Vi begynte med fjøskjelleren, og der var det nok å ta av. Når vi endelig fikk hugget oss gjennom is og tele, og fikk fjernet lemmen foran den midtre gjødselfporten, ble det etter hvert greit å lesse når vi kom ned på sement-gulvet inne i kjelleren.

Det var min oppgave å lesse alle gjødselflassene den vinteren. Det var godt over ett tusen lass, og det kan trygt sies at det var en hard jobb for en 17-åring å lesse alle disse alene. Jeg satte min ære i å klare arbeidet, og selv om det var tungt og slitsomt, tok jeg ingen skade av det. Jeg fikk heller mer krefter.

Vi kjørte med tre hester, og broren min var på jordet og lesset av og la fem lass i hver haug. En gutt omtrent på min alder ”kjørte mellom” som det heter. Det meste som ble kjørt på en dag var 76 lass. Det var lørdag 23. februar 1934, og alle de lassene lesset jeg alene, unntatt det første lasset om morgenen. Da hadde jeg hjelp av de andre.

Etter at fjøskjelleren var tømt, og det tok tid, var det å begynne med gjødsla i stalldemma. Der var det også mange lass. Så måtte det gjøres rent under begge doene, og det var ikke akkurat noen hyggelig jobb.

På ski langs leirelva

I rettferdighetens navn må det innrømmes at livet på gård ikke bare bestod av hardt arbeid. Broren min og jeg hadde mange fine skiturer sammen mange søndager denne vinteren. En av oss hadde jo stall-stellet, også midt på dagen, og derfor måtte skiturene våre foregå før eller etter denne tiden. Derfor ble ikke turene særlig lange, men de var allikevel en kjærkommen avveksling fra det daglige arbeidet.

Skiturene våre gikk for det meste gjennom Vesthagan og oppover Leirelva til Tangen og litt opp i Gjerdrum. Vi så både elg og rådyr på disse turene, og opplevde også andre interessante ting.

Kristian Lieungh

I byvegen 2: Rutinene

Dette er den tiende årgangen Sørumspeilet som kommer ut, og i den anledning ønsker vi å trekke fram en artikkel som stod allerede i det andre nummeret våren 1996: Gudbrand Rødsruds beretning om den tida bøndene fortsatt kjørte med hest til Kristiania for å selge sine varer er også trykket i Skytilen.

Nesten hver gård over Nedre Romerike hadde den gangen egen plass i låven for høy som skulle selges. Denne plassen ble i alminnelighet kalt bygolv. Det fineste og grønneste høyet ble lagt der. Sorteringen var stort sett grundig, og den ble foretatt under innkjøringen av høyet fra jordene.

Foruten høy ble det også kjørt en del havre-lass til byen fra vår gård. Likeledes en del hakk. Hakkelsen (=halmhakk) ble hatt i store sekker som vi surret igjen med ståltråd. Alle disse tre varesortene ble solgt på Ankertorvet.

Bylassene ble som regel lesset om formiddagen. Høylasset veiet omkring fem skippund, noe som svarer til ca. 800 kilo. Havrelassene holdt omtrent samme vekten, men de var lettere å kjøre. Hvorfor vet jeg ikke. Hakkelsen tok stor plass og var forholdsvis lett. Det skulle store lass til om vekten viste 600 kilo.

Vognene vi brukte var høyvogner som var noe større enn de vi vanligvis benyttet under høykjøringen på gården, også hjulene var større. Denne høyvogna ble kalt byvogna. Vi brukte også stivvogn eller halvfjærvogn, det er den med stang. Jeg husker Alf Moe og jeg kjørte sammen hjem fra byen en gang. Han satt foran hos meg mens hans hest gikk etter som løshest. Tilfeldigvis kom jeg til å snu meg da det var gått en tid, og fikk se at hesten til Alf bare trakk forstillingen. Selve vognen hadde noen skøyergutter hoppet opp på, og dermed tippet den av. Vi fant den igjen like foran politistasjonen på Grorud. Det var ofte små flokker av gutter der i strøket, og de hadde stor moro av å henge på eller erte oss bønder litt på den måten.

Som regel startet jeg fra gården utpå kvelden, sannn ved 10-11-tiden. Det siste jeg gjorde var å spise riktig godt. Det var også om å gjøre å kle seg skikkelig. På en auksjon var jeg kommet over en saueskinns-pels som ble min trofaste hjelper og reise-frakk mange vintre. Pelsen var uten for og den var bøtt mange steder der det hadde vært runde små hull. Det ble fortalt at det var kulehull, og at det var en russisk militærfrakk.

Kjøringen foregikk i to etapper. Til hvilestedet kom jeg som regel ved ½ 2-2-tiden om natta. Der rastet jeg som regel et par timer. Så lenge jeg kjørte Svarten, sov jeg fra hvilestedet og inn til Ankertorvet. Dit kom vi som regel ved syv-tiden om morgenen.

Solskinnsdagene var døsig og gode, selv om varmen i blant kunne være plagsom nok. En solvarm sommerettermiddag sovnet jeg i vogna på hjemtur. Far var med på denne turen. Ved Grorud politistasjon stod en nidkjær betjent. Han så meg, en lang gutt, ligge i vogne og sove. Han stoppet hesten og rusket meg våken. Det fikk være måte på, sa han, jeg fikk la være å drikke mer enn at jeg kunne holde styr på både meg selv og hesten.

Dette tålte nok ikke far. Han ble mektig arg og i kraftige ordelag fortalte han betjenten hva slags kar jeg var, om nattekjøringen og slitet jeg hadde. Og så skulle jeg ikke få lov til å slappa av på hjemveien, i sin egen vogn, når attpåtil han, far til gutten, var med, kjørende foran, og holdt øye med det hele - Hø? Politimannen bad pent om unnskyldning.

Vi var mange som «lå i byvegen». Kjørere kom fra Ullensaker, Gjerdrum og Sørums. Før min tid kom det høykjørere fra både Eidsvold og Odalen. Når vi kjørere fra Nedre Romerike kom til Gjelleråskrysset, møtte vi kjørerne fra Nittedal og Hadeland. Fra vanningsplassen på Gjellerås ble det derfor som regel kjørekarer derfra og inn til byen.

Foruten høy, halm og hakkels, som ble solgt på Ankertorvet, var det også vanlig å se korn- og potetlass. Disse varene ble solgt

på Jernbanetorvet foran Østbanen. Slaktlassene ble kjørt til Grønland Slaktehus. Skulle en ikke komme for langt bak i køen ved vekta, var det nok best å stille opp så tidlig som ved 3-4-tiden om morgenen. Ikke sjelden var det også vedlass å se i køen langs veien om natta. Også om dagen, for såvidt, det kunne avhenge av om det var vare til salgs for tilfeldige kjøpere eller om varen var bestilt for direkte levering.

Gudbrand Rødsrud

Årringen i Fet sin femte utgave

Bak det lokalhistoriske tidsskriftet Årringen står Fetsund lenseminneforening og Fetsund Lenser. Det er ikke mye til julehefte, men har likevel kommet ut før jul i fem år nå. Næringsdrivende i Fet støtter tiltaket, som også har vært Fets kommunes gave til sine ansatte. Heftet koster for oss andre 60 kroner, og det ikke mye for 52 sider vakkert anrettet lokalhistorisk stoff.

Per Emil Berg skriver om dødsulykkene ved Fetsund lenser fra 1861 til 1985, Lars Kalvik portretterer Arne Braaten, som mange har sett i smia på lensemuseet, og som nå har lagt bort hammeren for siste gang. Ole Reitan skriver om fuglene i deltaet i Nordre Øyeren. Audun Hjertager skriver om de mange småkrypene som legger grunnlage for det rike fiske- og fuglelivet.

Redaktøren for Årringen gjennom alle år, Lena Opseth, har intervjuet Gunnar Andersen, den første oppsynsmann i Nordre Øyeren naturreservat, og 88-åringen Rolf Totorp fra Trøgstad, som var dekksgutt på hjulbåten D/S Glommen i sin ungdom.

En kort omtale som denne kan ikke presentere alle de 20-talls artiklene i heftet, men Audun Hjertagers artikkel om da Romerike var en skjærgård med havet ca. 200 meter høyere enn i dag like etter siste istid, er interessant fordi den peker på et særtrekk som gjelder også for Sørumsundet. Det samme kan sies om arkitekt Aage Blegens artikkel om stasjonsbygningen på Fetsund, som ble modell for andre stasjonsbygninger i sveitserstil langs Kongsvingerbanen.

Svein Sandnes

Skjermkontakt med lokalhistorien

Vi har i styret i historielaget hatt en prinsipiell diskusjon om forholdet mellom Sørumsundet i papir, som du nå holder i hånda, og historielagets internettsider. Problemstillingen var om vi skulle holde igjen materiale som ble publisert i papirutgaven, for å gi denne utgivelsen eksklusivitet for dem som betalte sin kontingent. Vår konklusjon var at vi ikke legger Sørumsundet ut på nett før neste utgave kommer, dvs. med et etterslep på ett nummer. Dette for å opprettholde en fordel for dem med medlemskap i historielaget. Internettpublisering gir så mange flere muligheter enn en papirutgave, både når det gjelder henvisninger og lenker, og når det gjelder fleksibilitet. Grunnen til at vi fortsatt i mange år likevel vil fortsette å publisere Sørumsundet på papir, er at svært mange av våre medlemmer ikke har tilgang til internett. Når den tida kommer at vi kan legge ned papirutgaven til fordel for ren internettpublisering, vil det også være teknologisk enkelt å kreve inn medlemskontingenten på nettet, slik at dette kan koples til tilgang til spesielle tjenester.

I forlengelsen av denne debatten kom jeg over en publikasjon som Statens Bibliotektilsyn utgav i oktober 2001, ”Skjermkontakt med lokalhistorien. Internett som formidlingskanal for lokalhistorie. Erfaringer fra arkiv, bibliotek og muséer.” Lang tittel, men spennende artikkelsamling redigert av Sidsel Hindal. I sitt forord forteller bibliotekdirektør Asbjørn Langeland at formålet med utgivelsen først og fremst var at boka skulle gi inspirasjon og lyst til å arbeide målrettet med formidling av lokalhistorien. Og i Blaker og Sørumsundet historielag er vi blitt inspirert og har lyst til nettopp dette: Å arbeide målrettet med formidling av lokalhistorien på internett.

Boka tar sitt utgangspunkt i sju lokale prosjekter ved Austevoll folkebibliotek, Fusa folkebibliotek, Porsgrunn bibliotek, Sogndal bibliotek, Stavanger bibliotek, Telemarksbiblioteket og Ål bibliotek.

I Sogndal hadde bibliotek, museum og fylkesarkiv gått sammen om å lansere en "Lokalhistorisk spørjevev" på nettet. (<http://sporjevev.sffarkiv.no/>). Hit kan publikum sende inn sine spørsmål til lokalhistorien og få svar på det de lurer på av fagfolk.

Telemarksbiblioteket har en stor samling lokalhistorie som omfatter hele fylket, og ville gjøre det lettere for publikum å kunne søke i dette materialet, som finnes på (<http://www.tm.fylkesbibl.no/kataloger/telemarksdata.html>).

I Porsgrunn hadde en stor samling okkupasjonshistorisk arkivmateriale, og ønsket var å legge dette tilgjengelig ut på nettet sammen med litteraturhistorisk litteratur og fotosamlinger fra Brevik og Porsgrunn. (<http://www.porsgrunn.folkebibl.no/bok>).

I Fusa var det bygdebok som var stikkord for det lokalhistoriske prosjektet. Nettstedet deres var tenkt som en aperitif til den skrevne bygdeboka som var under planlegging. Tanken var å legge ut tidligere publiserte lokalhistoriske skrifter samtidig som bygdebokforfatteren skulle skrive nye tekster eksklusivt for nettstedet. Særlig skolene har vært aktive brukere av sidene. (<http://fusasoga/digiweb.no>).

I Austevoll i Hordaland tenkte de allerede i utgangspunkt at de ville lage et nettsted for lokalhistorie med barn og unge som den viktigste målgruppen. "Tidsbilete frå Austevoll. Lokalhistoriske koplingar på nett" består av tilrettelagt lokalhistorisk materiale der brukerne selv kan velge om de vil ta utgangspunkt i en tidsperiode eller et bestemt tema, for eksempel dagligliv, undervisning eller sosiale forhold. I tillegg til det tilrettelagte materialet får brukeren også tilgang til en database der vi kan søke direkte i kilder som er skannet inn. (<http://www.hordaland.org/austevoll>).

Også i Ål kommune i Buskerud var skolen utgangspunktet. Kravet i L97 om mer prosjektarbeid hadde stilt nye krav til arkiv, bibliotek og muséer, og dette var utgangspunktet for prosjektet "Heimbygda –

ein refleks av landet og verda".

Sluttproduktet er en presentasjon av hva som finnes i institusjonene i tekst, lyd og bilder.

(<http://www.buskerud.fylkesbibl.no/~aal/heimbygda/Heimbygda.htm>).

I Stavanger valgte man å gå en annen, og noe mindre teknologisk vei, enn i de andre prosjektene. Ungdomsskoleklasser ble invitert til "forskningstimer" for å bli bedre kjent med biblioteket og dets tilbud. Elevene besøker tre ganger og får omvisning, demonstrasjon og oppgaver de skal løse når det gjelder lokalhistorien. (<http://www.stavanger.kommune.no/solvberg/html/forskningsopplevelse/html>)

Hva er lokalhistorie?

Prosjektleder Sidsel Hindal reiser selv dette spørsmålet i en innledende artikkel i boka. Hun hevder at lokalhistorien i dag står ved et veiskille, der internett er det tydeligste uttrykket for endringene. Hun gir en kortfattet framstilling av lokalhistoriens historie, og viser at den stadig er blitt mer akseptert som en viktig del av den akademiske historietradisjonen. Og i forhold til andre land har lokalhistorien i Norge en relativt sterk stilling. I det videre arbeid med utvikling av lokalhistorien som fag står formidlingen av den svært sentralt. Og her kommer IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) inn som et viktig hjelpemiddel. Men fortsatt vil hovedspørsmålene være: Hvilke problemer reises? Hvilket kildemateriale eksisterer? Og hvilken del av materiale bruke i framstillinga? Hvilken metode brukes for å velge but akkurat dette som viktig? Å være kildekritisk er like viktig i forhold til de digitale medier som til skriftlig materiale.

Trond Bjarli presenterer med bakgrunn i sitt arbeid med digitalisering av Norsk Folkemuseums enorme samlinger, mulighetene som ligger i digitaliserte museumssamlinger som kunnskapskilder til lokalhistorien. Trond er medlem av Blaker og Sørums historielag, og vi burde få ham til å presentere oss for samlingen til Norsk

Folkemuseum på nett på et medlemsmøte en gang. (<http://www.norskfolkemuseum.no/>).

Arne Skivenes er byarkivar i Bergen, var leder for Landslaget for Lokal- og Privatarkiv 1991-95 og har vært knyttet til utviklingen av programvaren ASTA (ArkivSystem Til Alle). Han var også prosjektleder for kulturbyprosjektet "Evidence! Europe reflected in Archives" i 2000, og reiser i en tankevekkende artikkel "Spotlight eller god allmenn-belysning?" om hvilket mønster vi ønsker at videre nettpresentasjon av historisk kildemateriale skal anta. Digitalarkivet:

(<http://digitalarkivet.uin.no>).

Registreringsentral for historiske data:

(<http://www.rhd.uit.no/>).

Dokumentasjonsprosjektet:

(<http://www.dokpro.uio.no/>).

Tone Moseid presenterer ut fra sin bakgrunn som bibliotekar og styremedlem i DIS Norge en visjon for framtidens folkebibliotek, der det bygges opp lokalhistoriske ressursentre – sentre lokalisert til regionale knutepunkt, hvor ressurser innenfor både arkiv, bibliotek og museum samles og gjøres tilgjengelig for både lokalsamfunnet selv og verden rundt. Dels i form av en fysisk møteplass, en kunnskapsoase og et aktivitetssenter, hvor det foregår systematisk kilderegistrering, digitalisering av kildemateriale og lokalhistorisk forskning i tett samarbeid mellom fagmiljøer og frivillige organisasjoner. Dels i form av oppbygging av nettressurser som gjør den økte kunnskapen tilgjengelig for alle. Sentrale knutepunkt-institusjoner sørger for standardisering og kvalitetssikring av arbeidet og integrering av ressursene i en felles lokalhistorisk portal – lokalhistorie.no. Hun henviser blant annet til et foredrag holdt av Roy Høibo, "Lokalhistorie som fleirkulturell møteplass", midlertidig publisert på Norsk Lokalhistorisk Institutt nettsider:

(<http://www.lokalhistorie.no/hoibo.htm>)

Nye muligheter for lokal forankring

Nils Steinar Våge og Wiggo H. Skråmm fra våre gode naboer i Lokalhistorisk ressursenter Fet (<http://viking.no/fet/>) skriver om tilrettelegging og integrering av lokalhistorie i skolen. Deres erfaringer oppsummeres slik: Elevene føler en større nærhet til samfunnet de vokser opp i når de ser sammenhengen mellom dagens og fortidas lokalsamfunn. For dem som opplever at hjemstedet er utgangspunkt for å skaffe seg innsikt i storsamfunnet, øker også interessen for den nasjonale og globale historie. Innlevelsesevnen, empatien, kommer fortere og oppleves sterkere når historien presenteres gjennom lokale kilder i datamaskinen eller på papir. Engasjementet i historietimene og nysgjerrigheten for kjennskapet til hjemstedet har vi utallige eksempler på har økt når elevene har fått lære om det samfunnet vi bor i. Vi har også sett at lokalhistorien er identitetsskapende og øker tilhørigheten til stedet, skriver de.

Redaktøren for "Skjermkontakt med lokalhistorien" skal også ha takk for å ha tatt med to problematiserende faglige bidrag. Det ene er skrevet av juristen Ingrid Mauritzen og dreier seg om opphavsrett og personvern ved publisering av lokalhistorisk kildemateriale og litteratur på internett. Det andre er skrevet av sivilbibliotekar Hilde Høgås og handler om metadata og identifisering ved publisering på internett. Begge artikler gir konkret og nyttig kunnskap for alle som vil presentere lokalhistorisk materiale på nettet, men kan kanskje bli litt tekniske for dem som bare vil la seg inspirere.

Det er å håpe at "Skjermkontakt med lokalhistorien" vil bli lest av våre lokale kulturbyråkrater, og at de kan la seg inspirere av de praktiske eksemplene slik at vi også i Sørumsdal kan komme i gang med prosjekter for å gjøre lokalhistorien tilgjengelig på nettet.

Svein Sandnes

Sidsel Hindal (red.):

Skjermkontakt med lokalhistorien

Statens bibliotektilsyn, 2000, 64 sider

Musikk i Blaker

I to år har Margit Fikke med faglig hjelp av rektor ved Sørums Kulturskole, Magnar Osland, gjennomført et prosjekt som har dokumentert musikkutøvere i Blaker. Her er rapporten:

Først et sitat fra A.O. Vinjes tale på Blaker Skanse 17. mai 1860, trykt i Dølen nr. 31 søndag 20. mai samme år:

”og den Musik var der aldri i gamle Dagar, og den Musik, som her no var, det var ikki i Kongens men Folkets Musik og det heimgjord Musik attaat, for mest kver Mann af dei meir velstande i Urskog kann spila og blaasa.” ... ”og Folkekransar vaaro nett som i gamle Dagar at sjaa paa Vollar og Markir ikring, og den Vegen Svensken altid maatte vera ventande fraa burtetter Blakjersletti med dei gamle Kjæmpehaugar, der vaaro Folkekransar sjaaande krulla seg.”

I denne oversikten over musikkutøvere i Blaker må folkedanser og sangtradisjonen stå over, og også sangkorene og korpsene. Vi vil konsentrere oss om noen organister, sangsolister, strykere, pianister og blåsere.

Organister

Den kirken som ble bygget i Blaker 1665 og stod fram til 1881 hadde ikke orgel. Kirkesangere ledet salmesangen helt ca. 1970-tallet. Da fikk kirka et harmonium (et orgelliknende tasteinstrument med belg og to pedaler). Anders Kvevli og senere Torsten Johansen spilte på dette.

Engebret Ullerud, som var organist i Aurskog, ble den første organisten i Blaker nye kirke. Fra 1892 var Ragnhild Skaug organist til Christian Ullerud tok over. Han var født på Ullerud gård som sønn av I. Ullerød. Han tok over en periode som organist før 1895. Blaker og Sørums historielag har fått overlatt ei notebok med sirlig håndskrift fra ham fra datteren, Synnøve Halvorsrud.

Etter Christian Ullerud tok Minni Huseby over stillingen som organist inntil Ivar Beite overtok i 1899. Han født i Skodje og bodde på Fjuk gård, og var organist i Blaker kirke helt fram til 1921.

Etter Ivar Beite kom Olaf Svarstad til Blaker, og han var organist til han som 70-åring gikk av i 1974. Det fortelles at han spilte i sin egen konfirmasjon som 14-åring. Han fikk sin utdanning fra Musikkonservatoriet i Oslo.

Alf Tørneby var organist 1974 til 1978. I 1978 ble Gerda Hov ansatt som organist. Hun var også dirigent for barnekoret og kirkekoret ved Blaker kirkes 100-års jubileum 1981.

Det må også nevnes at Inger Lise Melnes fra Blaker var organist i Frogner kirke fra 1961 til 1973. Hun vikarierte som organist i flere kirker. Hun var også medansvarlig for å finne en melodi som passet til Sørums Bygdesang, som Fraunakoret nylig har sunget inn på en CD.

Sangsolisten Arne Sveen

Arne Sveen bodde inntil ca. 1950 på Blaker meieri. Han var medlem av Fossegrimen, og ble mye benyttet som sangsolist lokalt. Mest vil han likevel bli husket for sine plateinnspillinger. En populær sang het ”Opp med paraplyen. Se den stygge skyen. Nå blir det regn.” Kan den høre til den første grammofonplata hans?

Odd Skullerud kan tidfeste den første plateutgivelsen til Arne Sveen til 1939 gjennom følgende historie: Odd Skullerud skulle levere melk på Blaker meieri. Han kom med hest og kjerre og hadde to melkespann denne dagen, en lørdag like før klokka 19.00. Da han kom til trappa, møtte han Arne Sveen, som sa: ”Jeg skal tømme melka di hvis du løper til posthuset før de stenger klokka sju. Jeg venter min første grammofonplate!” Odd hadde også ærend på posten, han skulle hente sitt første armbåndsursur, som han hadde bestilt over post. Arne fikk plata si og Odd fikk uret sitt i siste liten før postkontoret stengte. Og det var i 1939.

Hos Torbjørn Fikke finnes det to kassetter med Arne Sveen som sangsolist.

Pianister

Harald Karstad var lærer på Husflids-skolen på Skansen. Han spilte sammen med

fiolinisten Øyvind Brakestad (se nedenfor), som også var lærer samme sted. De spilte ofte sammen til underholdning på Skansen.

Mary Roti flyttet til Rånåsfoss i 1940. Etter musikkutdannelsen tok hun imot elever i sitt eget hjem. På det meste hadde hun 40-50 elever, som hun nunderviste på steder som Solbakken folkehøgskole på Skarnes, på Frogner og på Skedsmovollen.

På Rånåsfoss samlet hun barn og unge til et orkester med piano og rytmeinstrumenter. Hun holdt årlige konserter på Akershus Energiverk på Rånåsfoss og en julekonsert i Høyres Hus, Oslo. Hun brukte egen bil i det lengste, og seinere toget da bilen måtte stå. Hun var aktiv til 1992, da hun gikk i sitt 88. år.

Fiolinist og dirigent Øyvind Brakestad

Øyvind Brakestad (1914-1983) spilte ofte fiolin i Blaker kirke ved bryllup og begravelser. Han spilte også i flere trioer og kvartetter. Han spilte også sammen med Harald Karstad (se ovenfor) på piano på Blaker skanse ved flere anledninger.

I 1940 dannet Brakestad en strykekvartett sammen med Arne Nordvand fiolin, Einar Moe, cello, og John Enger på

kontrabass. Kvartetten øvde regelmessig og spilte på oppfordring. Notemateriale finnes i familiens eie.

Da en bauta over Anders Heyerdahl ble avduket i Aurskog i 1962, spilte Øyvind Brakestad Heyerdahls "Bryllupsmarsj i Urskog" og Brudedans fra gammel tid i Urskog". Brakestad ble også benyttet som fiolinist i symfoniorkestre og som solist utenfor Sørumsund.

Han var dessuten fast dirigent for Fossegrimen i 25 år, og ble tildelt Sørumsundprisen for sin innsats i 1978.

Margot Fikke

Kilder:

Aurskog kirke 100års jubileumsskrift, 1982

Blaker kirke 100års jubileumsskrift, 1981

Romerike Historielags Årbok 1964, 129-132

Mari-Ann Roti Baltzersen, Ingrid Brakestad, Synnøve Halvorsrud, Inger Lise Melnes og Odd Skullerud

---

Sørumsund-Speilet

Artikler fra Blaker og Sørumsund historielag
Redigeres av Svein Sandnes.

Returadresse: Svein Sandnes,

Postboks 2, 1927 RÅNÅSFOSS

B